

Kiedy pod koniec XVI wieku dominikański zakonnik Diego Durán opisywał widowiska Indian Nahua (zwanymi popularnie Aztekami) z okresu przed konkwistą, bardzo często podkreślał, że były one niezwykle zabawne dla publiczności. Skłaniało go to do zestawiania ich z komicznymi krótkimi formami dramatycznymi, które znał z Hiszpanii, takimi jak farsy czy interludia. Podobne komentarze znajdujemy w pracach innych hiszpańskich oraz akulturowanych indiańskich i metyskich autorów, którzy odnosili się do dawnych zwyczajów mieszkańców środkowego Meksyku. Podstawowe pytanie, jakie rodzi się po lekturze takich tekstów to czy humor i komizm, zauważane przez autorów relacji, były efektem nie zawsze poprawnych interpretacji, jakich często nieświadomie dopuszczali się autorzy tych dokumentów, stosując własne kryteria kulturowe, czy też rzeczywiście odzwierciedlają one indiański punkt widzenia. Odpowiedź na to pytanie w ramach proponowanego projektu będzie prowadzić do dalszych analiz, mających na celu określenie głębszego wymiaru kulturowego i znaczenia humoru i śmiechu u Indian Nahua przed kontaktem z kulturą hiszpańską (i, szerzej, europejską) oraz prześledzenie, jak zmieniały się one po konkwisie.

Ze względu na to, że wszystkie spisane alfabetycznie dokumenty opisujące rzeczywistość przedhiszpańską powstały już w okresie kolonialnym, pierwszym krokiem, umożliwiającym dotarcie do specyfiki humoru indiańskiego, będzie „przefiltrowanie” dostępnych informacji, by oczyścić je z ewentualnych wpływów kultury kolonizatorów. Aby to osiągnąć, przyjrzymy się bliżej przejawom humoru w kulturze XV- i XVI-wiecznej Hiszpanii, zwracając szczególną uwagę na stosunek Kościoła do badanego zagadnienia, gdyż to właśnie kler (zakonny i świecki), w dużym stopniu wpływał na kształtowanie postawy światopoglądowej Indian po konkwisie.

W dalszej kolejności wnikliwym badaniom zostaną poddane zróżnicowane gatunkowo źródła spisane w XVI i XVII w. alfabetem łacińskim po hiszpańsku i w języku nahuatl, takie jak indiańskie narracje kreacyjne, annały, relacje etnograficzne, chrześcijańskie teksty doktrynalne, oficjalne mowy (*huehuehtlahtolli*) czy przykłady tzw. literatury nahua: *cuicatl* (termin tłumaczony jako „pieśń” lub „poezja”) oraz sztuki dramatyczne. Pozwoli to bliżej przyrzeć się realizacji humoru na poziomie sytuacyjnym (performatywnym), w formie ceremonii, rytuałów czy przedstawień publicznych, oraz językowym (dyskursywnym), m.in. na przykładach gier słownych, metafor i żartów. W kręgu zainteresowań projektu jest też zwrócenie uwagi na to, w jakim stopniu środek ten był wykorzystywany przez kler zakonny i świecki jako narzędzie w procesie ewangelizacji rdzennych mieszkańców wicekrólestwa Nowej Hiszpanii. Istotnym etapem będzie także włączenie do opracowywanych źródeł przedhiszpańskich ksiąg indiańskich (zwanymi kodeksami), które mogą dostarczyć cennych informacji na temat bóstw związanych z czynnościami humorystycznymi, oraz humoru w metaforach wizualnych, będących odpowiednikami gier słownych na poziomie graficznym.

Zagadnienie humoru jako zjawiska kulturowego, z pozoru niepoważne, ma ogromny potencjał dla poznania głębokich struktur światopoglądowych i, co za tym idzie, dla lepszego zrozumienia takich aspektów kultury jak religia (humor jako sposób komunikacji z bogami, kreacyjna i destruktywna rola śmiechu), relacje społeczne (humor jako rozrywka, czynnik spajający grupę czy narzędzie kontroli społecznej) i polityka (humor wykorzystywany jako środek nacisku, dywersji czy element walki politycznej). Jednak pomimo rosnącego zainteresowania badaczy proponowanym w projekcie tematem, nadal brakuje pracy, która ujmowałaby temat nahuńskiego humoru i śmiechu całościowo, oferując syntetyczną i wieloaspektową analizę tych zjawisk kulturowych. Biorąc powyższe pod uwagę, projekt będzie miał pionierski charakter, stanowiąc jednocześnie solidną podstawę oraz istotny punkt wyjścia dla podejmowania dalszych badań w zakresie tej słabo jak dotąd poznanej tematyki.